

УДК 811.133.1'367.622

Ольга Марусик, старший викладач кафедри романських мов та компаративістики
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ПРО ЗМІСТ НАВЧАННЯ ВЖИВАННЯ ІМЕННИКА З АРТИКЛЕМ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИВЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

У статті аналізуються різні методичні підходи до визначення змісту навчання іноземної мови й робиться спроба уточнити поняття змісту навчання вживання французького іменника з артиклем.

Ключові слова: зміст навчання, іменник, артикль, французька мова.

Постановка проблеми. Навчання вживання іменника з артиклем залишається одним з найактуальніших завдань методики навчання граматики французької мови, незважаючи на наявні дослідження цієї теми. На численні помилки у вживанні іменника з артиклем у мовленні учнів шкіл і студентів постійно вказують методисти. Відсутність артикля в рідній мові учнів та складність французького артикля як граматичного явища ускладнюють засвоєння учнями його вживання. Аналіз змісту навчання цього граматичного явища може бути корисним для подальшого вдосконалення методики навчання його вживання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання навчання вживання артикля постійно привертає увагу дослідників, що пропонують різні підходи до вивчення цього граматичного явища. Даною проблематикою займалися С.Б. Маневич, Н.І. Попова, Є.І. Волкова, Л.М. Притчина, А.Г. Ошаніна.

Мета статті – уточнити підхід до визначення змісту навчання іменника з артиклем і одиниці навчання іменника з артиклем як однієї із складових змісту навчання на початковому етапі вивчення мови.

Виклад основного матеріалу. Поняття змісту навчання іноземної мови по-різному трактується в методичній літературі. Як правило, досліджуючи його, методисти приймають за основу його визначення дидактикою. Намагаючись охопити компоненти, які включає в це поняття дидактика, А.А. Миролюбов характеризує зміст навчання як мовний матеріал, тематику, навчальні тексти, мовні поняття, не властиві рідній мові учнів, мовні навички, а також уміння користуватися довідковою літературою при роботі над мовою [1, 52]. С.Ф. Шатілов

розуміє під змістом навчання лексичний і граматичний матеріал; правила оперування цим матеріалом для практичного володіння ним; фонетичні, граматичні, лексичні, мовленнєві та мовні навички письма й читання, а також уміння усної мови й читання, текстовий матеріал (тексти для навчання різних видів читання й усної мови [6, 50–51]. Р.К. Міньяр-Белоручев виділяє в змісті навчання два компоненти: 1) знання; 2) навички й уміння. У перший компонент він включає мовний матеріал, поняття про способи й прийоми мовної діяльності іноземною мовою, лексичний фон, відомості про національну культуру і тематичний матеріал [2, 50].

Іншого погляду на цю тему дотримуються автори, які, крім мовного матеріалу, мовних навичок і умінь, відносять до змісту навчання мовний матеріал у формі зразків висловлювань різного об'єму (мовний зразок, модельна фраза, діалог-зразок, зразок монологічного висловлювання). З цим розумінням змісту навчання, вперше запропонованим Г.В. Роговою [7, 76–77], солідаризуються автори “Основ методики преподавания иностранных языков” [6, 142].

На думку авторів “Методики навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах” зміст навчання відповідає на запитання “Чого навчати?” Зміст навчання має забезпечити досягнення головної мети навчання, яка полягає в тому, щоб навчити учнів спілкуватися іноземною мовою в типових ситуаціях повсякденного життя в межах засвоєного програмного матеріалу [4, 42].

Різні точки зору на дане поняття відображають повною мірою особливості методичних концепцій авторів або впливають із цих концепцій. Термін “зміст навчання” є досить умовним. У нього, як ми бачимо, деякі автори включають і навчальний матеріал, і засоби, і мету навчання. Його

ПРО ЗМІСТ НАВЧАННЯ ВЖИВАННЯ ІМЕННИКА З АРТИКЛЕМ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИВЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

розуміння визначається системою методичних понять, в яку він входить. Головне, що об'єднує вищезгадані концепції, полягає в тому, що в них входять як мовний матеріал (лексика, граматичні явища) так і мовленнєвий (тематика усного мовлення, текстів для читання й навіть самі тексти). Подібна однотайність пояснюється тим, що вміння володіти лексичним матеріалом обмежується тематично. Але таке обмеження не може стосуватися граматичних явищ, таких як артикль, займенник, числівник. Володіння ними не співвідноситься з темами для усного мовлення й навчання читання. Тому змістом навчання в даному випадку слід вважати тільки навички вживання конкретного граматичного явища в рамках, зазначених граматичним аспектом програми.

Відповідно до сказаного, змістом навчання вживання французького артикля з іменником у мовленні слід вважати сукупність одиниць навчання їхнього вживання у відповідності з вимогами навчальної програми. У цьому випадку з поняття змісту випадає багато компонентів, які включаються в нього деякими з названих вище методистів, такі, наприклад, як текстові матеріали, тематика усної мови, вміння користуватися довідковою літературою, лексичний фон, поняття про способи й прийоми мовної діяльності. Цей зміст повинен бути визначений на основі лінгводидактичного аналізу мовного матеріалу з урахуванням обраної одиниці навчання. У відповідності з таким розумінням терміну "зміст навчання" навчальний текстовий матеріал може розглядатися як зміст навчання вживання іменника з артиклем лише тією мірою, в якій він може служити мовним зразком вживання даного граматичного явища.

Програма для середньої загальноосвітньої школи характеризує зміст навчання вживання французького іменника з артиклем на початковому етапі лише в загальних рисах, вказуючи на необхідність вживання неозначеного артикля при називанні невідомого предмета й означеного артикля для позначення відомого. Ця вказівка відображає не стільки зміст навчального матеріалу як сукупності одиниць навчання, скільки лінгвістичні функції артикля. У встановлені програмою рамки вкладається цілий ряд випадків вживання артикля (деякі практичні граматики виділяють до 10 – 15 вживань), що можуть мати різне комунікативне значення. Деякі підручники обмежуються виділенням 2 – 3 вживань іменника з артиклем, відзначаючи зокрема оформлення означеним артиклем іменника, про який вже йшла мова, або приналежність якого уточнюється й

оформлення неозначеним артиклем іменника, який згадується вперше.

Відсутність достатньої конкретності у визначенні змісту навчання даного граматичного явища (відсутність переліку відповідних одиниць навчання, їх класифікації, необхідних умінь та навичок) викликає необхідність уточнення передусім одиниць навчання вживання іменника з артиклем, що вивчаються на початковому етапі вивчення мови. Розв'язання цієї задачі повинне спиратися на дані аналізу семантичних груп іменників, що вивчаються на початковому етапі в школі. Як відомо, для окремих лексико-семантичних груп французьких іменників характерний певний набір форм артикля [2, 32]. Аналіз іменників, рекомендованих для початкового етапу вивчення французької мови в школі, показує, що в їхньому складі переважають обчислювані іменники, які можуть вживатися як з означеним так і з неозначеним артиклем. Кількість іменників, що означають предмет, єдиний у своєму роді (наприклад, небо, сонце), досить обмежена. У більшості випадків вони вживаються з означеним артиклем. Незначна кількість іменників лексико-семантичної групи з речовинним значенням, з якими учні знайомляться на початковому етапі, супроводжується в мовленні партитивним артиклем. Певну частину навчального матеріалу складають необчислювані іменники. Вживання артикля з такими іменниками визначається лінгвістичним контекстом і засвоюється в молодших класах лексичним шляхом. Отже, основну трудність для навчання становить засвоєння вживання артикля з групою іменників, які означають обчислювані предмети.

Важливим фактором, який до цього часу недостатньо враховується в методичних концепціях навчання вживання обчислюваних іменників з артиклем, слід вважати, на нашу думку, різні функції артикля в ситуативному та контекстному мовленні. Розмежування лінгвістичного й екстралінгвістичного контекстів, що проводиться лінгвістикою, деякою мірою відповідає диференціації видів мовлення в психології залежно від того, наскільки його зміст відповідає одночасному чуттєвому сприйняттю співрозмовників. Ситуативне мовлення характеризується в психології як таке, що складається із окремих висловлювань, зрозумілих узв'язку з певною ситуацією. Контекстне мовлення розглядається як таке, в якому окремі висловлювання пов'язані між собою й зрозумілі слухачам без урахування конкретної ситуації в якій відбувається спілкування [7, 100 – 105].

ПРО ЗМІСТ НАВЧАННЯ ВЖИВАННЯ ІМЕННИКА З АРТИКЛЕМ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВИВЧЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Відомо, що вибір мовних елементів при формуванні висловлювання багато в чому залежить від позамовної дійсності й від її відображення у свідомості мовця. Мовна ситуація може різною мірою характеризувати предмет: від повної індивідуалізації предмета до віднесення його до певного класу предметів. Проте, вживання іменника з артиклем у ситуації відображає не тільки ситуативні умови мовлення, але, в першу чергу, значення висловлювання, комунікативний намір мовця. Таким чином, вживання іменника з тою чи іншою формою артикля в екстралінгвістичній ситуації визначається двома основними факторами: комунікативним завданням висловлювання і ситуативними умовами мовлення. Оскільки артикль разом з висловлюванням у цілому служить засобом передачі його змісту в певних екстралінгвістичних обставинах, то одиницею навчання вживання іменника з артиклем у ситуативному мовленні повинні стати типові значення, які артикль передає в типових екстралінгвістичних ситуаціях.

Такий підхід до змісту навчання вживання іменника з артиклем суттєво відрізняється від того, який був запропонований З.М. Цветковою, і згідно якого навчання повинно починатися з формування загального поняття означеності/неозначеності. Змістом навчання при такому підході є граматична категорія означеності/неозначеності іменника, конкретизована окремими вживаннями артикля. Він знаходить своє відображення і в методиці навчання артикля англійської мови, розробленій О.І. Волковою [1]. О.І. Волкова, як і З.М. Цветкова, вбачає основне завдання у формуванні в учнів поняття означеності/неозначеності, яке практично використовується у виділених нею типових ситуаціях, що вказують на окремі способи конкретизації об'єкту.

Висновки. При навчанні вживання іменника з артиклем у мовній ситуації згідно з запропонованим нами розумінням одиниці навчання у центрі уваги опиняються конкретні типові ситуації з предметними умовами, комунікативним завданням і функцією артикля.

При навчанні вживання іменника з артиклем у контекстному мовленні слід враховувати, що в зв'язному тексті артикль виступає одним із засобів забезпечення його цілісності. Одиницею навчання в цьому випадку повинні бути мінімальні тексти, які складаються з кількох речень.

Особливу увагу при цьому треба звернути на розуміння ролі артикля в забезпеченні зв'язності тексту і в передачі тема-рематичних зв'язків у ньому. Можливість моделювання структур тема-рематичного ланцюжка й зведення цих структур до кількох базових моделей дозволяє виділити як одиницю навчання вживання іменника з артиклем у контекстному мовленні типовий за мовною структурою контекст. Аналіз навчальних матеріалів, призначених для розвитку контекстного мовлення учнів, дає можливість визначити набір таких типових контекстів.

Висновки. Аналізуючи мовний матеріал для відбору одиниць навчання вживання іменника з артиклем, слід пам'ятати про навчальний характер мовлення учнів. Основними типами навчального мовлення, що використовуються на початковому етапі є мікродіалог, опис, розповідь. У результаті аналізу навчального матеріалу підручників для початкового етапу можна визначити набір ситуацій та контекстів вживання іменника з артиклем у ситуативному й контекстному мовленні.

1. Волкова Е.И. Английский артикль в речевых ситуациях. – М.: Просвещение, 1974. – 160 с.

2. Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков. – Л.: Просвещение, 1976. – 300 с.

3. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. – М.: Академия, 2008. – 336 с.

3. Гез Н.И., Ляховицкий М.В., Миролюбов А.А. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Высшая школа, 1982. – 373 с.

4. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник/ кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

5. Миньяр-Белоручев Р.К. Методика обучения французскому языку. – М.: Просвещение, 1990. – 224 с.

6. Основы методики преподавания иностранных языков/Под ред. В.А. Бухбиндера, В. Штрауса. – К.: Вища школа, 1986. – 335 с.

7. Рогова Г.В. Содержание обучения иностранному языку в школе//Иностранные языки в школе. – 1984. – №3. – С. 76 – 77.

8. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам. – М.: АСТ Астрель, 2008. – 192 с.

Стаття надійшла до редакції 14.06.2009